

Critic's Point

Καπετάν Τριστάνος και Κόνα Ίζόλδη

ἡ σκηνοθετικὸ Ἄλτσχάιμερ τοῦ κ. Τρελίνσκυ¹ ἀπὸ
τῆ «Μέτ» Νέας Ὑόρκης, ἀναλώμασι Βάγκνερ!

39/2016.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΑΒΑΣΤΑΧΤΟ ΠΕΝΤΑΩΡΟ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΟ, ἀποδείχθηκε ἡ φετεινὴ πρῶτη συνολικὰ δέκα ἀναμεταδόσεων σὲ High Definition (αὐτολεξεί: ὑψηλὸς προσδιορισμὸς· ἔχοντας ἀνέκαθεν ἐχθρική σχέση γενικῶς μέ τῆ τεχνολογία ἀγνοῶ τί σημαίνει ὁ ὅρος ἢ σὲ τί διαφέρει λ.χ. ἀπὸ τὸ low definition δηλ...χαμηλὸ προσδιορισμὸ), τῆς «Μετροπόλιταν Ὅπερα» («Μέτ») Νέας Ὑόρκης. Σφάγιο στὸν σκηνοθετικὸ φονταμενταλισμὸ τῆς πρω(κ)τοπορείας, αὐτὴ τῆ φορὰ τὸ ἀριστούργημα τοῦ RICHARD WAGNER [Richard Wagner, 1813-1883] *Τριστάνος καὶ Ίζόλδη*, (μουσικὸ δρᾶμα, 3 πράξεις, κείμε. τοῦ συνθέτου, 1857-59, παγκ. α'. ἐκτ. Μόναχο, Θέατρο Βασιλικῆς Αὐλῆς, 10 Ἰουν. 1865). Ἀπορίας ἄξιον: ἀλήθεια, γιατί κοβόμαστε (μήπως καὶ ἐδῶ προσποιούμαστε;) ὅταν τὸ ISIS ἰσοπεδώνει τίς ἀρχαιότητες τῆς Παλμύρας, καὶ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τῆ σφαγὴ ἀπὸ μέρους πλήθους ὑπερπολλαπλασιαζόμενων, δυστυχῶς σκηνοθετικῶν δημίων ἀνά τὴν ὑφήλιο, τῶν μεγαλυτέρων

¹ Δὲν πρόκειται γιὰ εὐκολο χιούμορ τοῦ γράφοντος. Ὄντως ὁ σκηνοθέτης ὀνομαζόταν Mariusz Trelinski, (γ. Βαρσοβία, 28 Μαρτίου 1962) Πολωνὸς ἀπὸ τὸ Teatr Wielki—Opera Narodowa, ὁ.ἐ.μ. *Μεγάλο Θέατρο—Ἑθνικὴ τῆς Βαρσοβίας*. Πέρυσι, σκηνοθέτησε στὴ «Μέτ», *Γιολάντα Τσαϊκόφσκυ καὶ Πύργο τοῦ Κυανοπώγωνος* τοῦ Μπάρτοκ: δὲν ἄφησαν βαθύτερες ἐντυπώσεις.

ἀριστουργημάτων λυρικοῦ θεάτρου καὶ πρόζας; Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαιότητες ἐξαφανίζονται, ἐνῶ παρτιτοῦρες καὶ κείμενα διασώζονται γιὰ νὰ παραδοθοῦν στὸ ἐπόμενο σκηνοθέτη-δῆμιο. Καὶ αὐτὴ τὴ φορά, ἐπὶ τέλους ἀντέδρασε τὸ ἀμερικανικὸ κοινό, εὖγε του! Ἄγρια γιουχαΐσματα ξέσπασαν ὅταν ἔπεσε ἡ αὐλαία τῆς α' πράξεως, ὁ δὲ Πολωνὸς μὲ τὸ νερόβραστο ὕφος (φωτογραφία στὴ *Βικιπαίδεια*) οὔτε τόλμησε νὰ ἐμφανισθεῖ στὸ τέλος μὲ τὸν ἀρχιμουσικὸ, γνωστὸ μας σέρ Σάϊμον Ράττλ καὶ τὴ διανομὴ τοῦ ἔργου. **ΠΡΟΣΟΧΗ** ὅμως: Ἄς μὴν ἐκληφθοῦν τὰ ἀνωτέρω ὡς λῆροι συντηρητικοῦ: ἀντίθετα εἴμαστε ὑπὲρ τῆς πρωτοπορείας, ἀρκεῖ νὰ προάγει τὰ κείμενα, ἀναδεκνύοντας κρυφές πλὴν λειτουργικότητες πλευρές τους. Ἐμεῖς πρῶτοι χειροκροτήσαμε τὴ «Μέτ» γιὰ τὰ ἐπίσης βαγκνέρεια *Λυκόφως τῶν Θεῶν* (σκηνοθεσία Robert Lepage, 11.2.2012) καὶ *Πάρσιφαλ* (σκηνοθεσία François Girard, τὴν ἐτοίμαζε 5 χρόνια!, 2.3.2013).

Ὁ Τρελίνσκυ (ὄνομα καὶ πράμα) κουβάλησε ἀπὸ τὸ *Τεάτρ Βιέλκι* τῆς Βαρσοβίας, ὀλόκληρη παληοπαρέα: τὸ σλοβάκο Boris Kudlička (γ. 5 Δεκ. 1972· μόνιμο σκηνογράφος τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸ 1996;), τοὺς πολωνοὺς «ἐνδυματολόγο» (!) Marek Adamski, καὶ «σχεδιαστὴ προβολῶν» Bartek Macias, μέλος τῆς κλίμας Τρελίνσκι ἀπὸ τὸ 2011, καὶ τὸ Marc Heinz, ἀγνώστου ὑπηκοότητος, «εἰδικὸ» φωτισμῶν, μὲ πλῆθος ιστοτόπων ἀλλὰ δίχως βιογραφικὸ στὸ Διαδίκτυο. Ἄνευ νοήματος ὁ καταμερισμὸς εὐθυνῶν στὸν καθένα χωριστὰ γιὰ τὸ σκηνοθετικὸ βδέλυγμα.

Ὅπτικὸ «ἐξαγγελτικὸ μοτίβο» (Leitmotiv), οἶονεὶ «οἰκόσημο» τοῦ ἐξαμβλώματος, ἓνας πελώριος στρογγυλὸ καντράν μὲ ἀενάως περιστρεφόμενο φωτισμὸ κατὰ μῆκος τῆς κυκλικῆς περιφερείας, καὶ ἓνα στικτὸ σταυρὸ, σὰν σκόπευτρο καραμπίνας. Πάνω στὸ καντράν, ἐμφανίζονταν κυρίως τρικυμισμένες θάλασσες. Ἄλλες στιγμὲς ὁ κύκλος μεταμορφωνόταν σὲ σφαῖρα (ὕδρόγειος ἀπὸ τὸ Διάστημα; κράνος σκαφάνδρου; Σελήνη; μὴ τὸ ψάχνετε). Ἡ Ἰρλανδία καὶ ἡ Κορνουάλλη τῶν μεσαιωνικῶν μύθων, ἔχουν μεταμορφωθεῖ σὲ ὑπερσύγχρονες θαλασσοκράτειρες, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς Μάρκε, στέλνει γιὰ νὰ παραλάβει τὴ μέλλουσα σύζυγό του Ἰζόλδη...

ἀντιτορπιλικὸ μέ...καπετάνιο, ποιὸν ἄλλο; τὸν Τριστάνο. Πλὴν τοῦ Κούρβενάλ, ὅλοι οἱ ἄρρενες τῆς διανομῆς φοροῦσαν σύγχρονες βαθυκύανες ναυτικές στολές, μὲ πλάκα παράσημα καὶ γαλόνια. Ἐξαίρεση ὁ καημένος ὁ βασιληᾶς Μάρκε, πού ἐπίσης φορεῖ ναυτικὴ στολή, κατάλευκη ὅμως.

Στὴν α' πράξη τὸ πλοῖο, διασχίζει πανύψηλα κύματα, μὲ τὴν Ἰζόλδη κλεισμένη σὲ ἄθλια καμπίνα μπαλαούρου—ἀπ' ἔξω ἐσωτερικὸ πλοίου, μεταλλικὲς σκάλες, σωλῆνες κ.λπ. Ἡ ἥρωϊδα, συμπτωματικῶς ξανθὴ (μποροῦσε νὰ εἶναι Ἐσκιμώα ἢ...Σομαλὴ), φοροῦσε μακρὰ γκριζὰ μάλλινη πατατούκα μὲ σταυρωτὸ πέτο, σὰν νὰ ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρῦο, εἶχε μαλλιά κομμένα κοντά, ἀρνιόταν τὸ..τόστ πού τῆς ἐτοίμαζε ἡ βγάγια τῆς Μπραγκαίνε (μόνη μὲ φυσιολογικὴ περιβολή), κάπνιζε σὰ θεριακλοῦ καὶ ἔδινε ἐντυπώσεις...ἀγριολεσβίας. Ναί, ἡ Ἰζόλδη ἔχει μέσα τῆς ἰρλανδικὸ δαιμόνιο, ἀλλ' ὄχι πάλι κι' ἔτσι... Ὅσο γιὰ τὸν...Καπετάν Τριστάνο, σ' ὅλο τὸ ἔργο, δίχως πουθενὰ νὰ φαίνεται τσιγάρο ἢ ποῦρο, ἀναβόσβηνε συνεχῶς ἀναπτῆρα βενζίνης. Καὶ στὴν γ' πράξη, ὅταν, λαβωμένος, δὲ μπορεῖ νὰ τὸν ἀνάψει, τὸν ὑποκαθιστᾷ ἓνα παιδάκι, πού τὸν ἀναβε τόσο κοντὰ στὰ μάτια του, ὥστε φοβηθήκαμε μήπως τὸν... στραβώσει. Φυσικὰ ὁ Βάγκνερ δὲν προβλέπει τὴν παρουσία παιδιοῦ, ἀλλὰ ὁ Τρελίνσκι ὀλοφάνερα τὸν εἶχε χ... πατόκορφα!

Ἀποθέωση τοῦ ἐρωτικοῦ συναισθήματος, ἡ β' πράξη: τὸ μὲν πρῶτο μέρος τῆς ἐκτυλίσσεται σὲ μιὰ κατασκευὴ πού δὲν καταλάβαμε ἀν ἦταν ὑαλόφρακτη βεράντα, ἢ τὸ ὑπερυψωμένο μέρος τοῦ πλοίου μὲ τὸ πηδάλιο, τίς συσκευὲς πλοηγῆσεως κ.λπ. ὅπου ἡ θέση τοῦ πλοιάρχου. Τὸ δεύτερο, κορύφωμά τῆς, ξετυλίγεται μέσα σὲ ἀμπάρια φορτωμένα μὲ πελώρια πλαστικὰ κιούπια, φέροντα ἀναποδογυρισμένο κίτρινο ἰσοσκελὲς τρίγωνο, μὲ θαυμαστικὸ καὶ τὰ στοιχεῖα USF 86: γύρευε ἀν περιεῖχαν ἀέρια, δηλητηριώδεις οὐσίες, ἐκρηκτικὲς ὕλες, ναρκωτικὰ ἢ... τοὺς 40 κλέφτες τοῦ Ἀλῆ Μπαμπᾶ. Ὅπωςδῆποτε ἀντιστυτικότερο (ναὶ ἀπὸ τὸ στύση...) περιβάλλον δὲ γινόταν: ἐδῶ ἡ Ἰζόλδη πρωτοεμφανίσθηκε μὲ μαῦρο, μουσαμαδένιο ἀδιάβροχο.

Στὴν γ' πράξη, ὁ λαβωμένος Τριστάνος, κείτεται κάτω ἀπὸ φλαμουριά, ἔξω ἀπὸ τὸ χορταριασμένο ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη πατρικὸ του στὸ

Κάρεολ. Ἐδῶ τὸν βλέπουμε σὲ νοσοκομειακὸ (ἢ σὲ δωμάτιο τοῦ πατρικοῦ του;) μπουντροῦμι, διασωλημένο μὲ ὄρρο. Θυμηθήκαμε τὸν Ὀρφέα τοῦ Γκλούκ (σκηνοθεσία: Λάνγκριτς) ἐπὶ τοῦ ἀγαῖρευτου Στεφάνου Λαζαρίδη στὴ Λυρική, ὅπου ὁμοίως ἐκπνέει καὶ ἡ Εὐρυδίκη. Γιὰ νὰ ἀντέξει πλήξη καὶ ἀηδία συμπυκνωμένες, τὸ μυαλό μου κατέβαζε λογῆς-λογῆς αὐθαίρετους(;) συνειρμούς: Τὸ ἔργο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κατάμαυρα ἐρέβη του. Μποροῦσε νὰ λέγεται... Ἡ Ἰζόλδη στὸ ναυτικό, μὲ πρωταγωνιστὲς τοὺς Βουγιουκλάκη (ἐπώνυμος ρόλος), Παπαμιχαήλ (Τριστάνος) καὶ Λάμπρο Κωνσταντάρρα (βασιληᾶς Μάρκε, ἔ;). Θυμήθηκα ἀκόμη ἐκείνη τὴν ἀμίμητη ἀμερικανικὴ κωμωδία: *Meet the Fokers* [ἑλλ. *Γνωριμία μὲ τοὺς Φόκερ*] μὲ τοὺς Ρόμπερτ ντὲ Νίρο, Μπάρμπρα Στρέϊζαντ καὶ Ντάστιν Χόφφμαν, ὅπου ὁ ἐγγονὸς τοῦ πρώτου, ἐτῶν 1½, ξέρει μίαν μόνο λέξη, τὸ asshole [ἑλλ.: μ....] πού ὅμως ξεφουρνίζει στὶς καταλληλότερες στιγμές. Κοντολογίς δὲ θυμοῦμαι νὰ ἔχω περάσει χειρότερη βραδιά στὸ Μέγαρο. Ἡ σκηνοθεσία τοῦ Γιάννη Κόκκου τοῦ ἴδιου ἔργου, στὸν ἴδιο χῶρο καὶ ἀπὸ τὴ Λυρική, μὲ ὅσες τυχόν ἐπιφυλάξεις διατηροῦσε κανεὶς γιὰ λεπτομέρειες μόνο, ἦταν ἀριστούργημα. Ἐδῶ ἡ ἀναίσχυνη ἀσχετωσύνη τῆς σκηνοθεσίας, ἀπογύμνωσε καὶ τὴν ἀντισκηνικότητα τοῦ βαγκνέριου στοχασμοῦ πού ὅμως ὑπεραναπληρώνει ἡ ὑπερκόσμια ροὴ καὶ συλλειτουργία μουσικῆς καὶ λόγου.

Περνοῦμε στὴ μουσική, πρωτίστως στὸν ὑπεύθυνο ἤχου τῶν ἀναμεταδόσεων, γιὰ νὰ τοῦ τραβήξουμε ἄγρια τὸ αὐτί. Στὶς δύο πρῶτες πράξεις οἱ ὑψίφωνος Nina Stemme (Ἰζόλδη) καὶ μεσόφωνος Ekaterina Gubanova (Μπραγκαίνε) σκέπαζαν ἐνοχλητικὰ μὲ ἀφύσικους φωνητικὸς ὄγκους μιὰν ὀρχήστρα, φίνα λεπτουργημένη ἀπὸ τὸ γνωστό μας Sir Simon Rattle ὥστε νὰ ἀναδεικνύει ὅλη τὸ βαθὺ μεγαλεῖο τοῦ μουσικοδραματικοῦ στοχασμοῦ. Οἱ φωνές τους ἀκούγονταν δυσάρεστα αἰχμηρές, ἐνῶ ἡ ἠχητικὴ ματιέρα κάθε φθόγγου ξεχειλίζε τόσο ἔξω ἀπὸ τὸν τονικὸ πυρήνα του, ὥστε νὰ γειτνιάζει μὲ τὸ ἐπόμενο ἡμιτόνιο. Γενικὰ ἄφηναν ἐντυπώσεις μιᾶς ἀτονικότητας πού ἡ καταγραφή της, ὡς ἀσκηση dictée θὰ δυσκόλευε ιδιαίτερα. Μόνο στὴν γ' πράξη, πλησίασαν αἰσθητὰ ὅ,τι περιμέναμε. Ἀντίθετα μὲ τοὺς τενόρο Stuart Skelton (Τριστάνο), βαρύτονο Evgeny Nikitin (Κούρβενάλ), καὶ βαθύφωνο René Pape

(Βασιλιά Μάρκε), πού ἔδωσαν φωνητικά καὶ ὑποκριτικά σχεδὸν ἀρχετυπικές ἐρμηνεῖες, εὐροες μουσικά, εὐάρθρες λεκτικά: εὐγενικότατο, μέχρις ἐσωστρεφείας, τραγοῦδι καὶ παράστημα, μὲ ἐξ' ἀρχῆς βαθειὰ μελαγχολία γιὰ ἓνα ἀδῆριτο τέλος (;) ὁ Skelton· ἄδολα πιστὴ καρδιά, ὁ Nikitin ὡς φίλος πού ὅλοι θὰ εὐχόμεσθε νὰ εἴχαμε κάποτε ἀποκτήσει· συγκινητικότατος στὸ γεμάτο διακριτὲς καὶ ἐπιβεβλημένα ὑπογραμμίσιμες φωτοσκιάσεις ἀλλὰ τελικὰ τόσο ἀνθρώπινο ρόλο τοῦ βασιληᾶ Μάρκε ὁ René Pape: στὴν γ' πράξη ὁ Τρελίνσκι (συγγνώμη, μὰ ἔτσι τὸν λένε), τὸν παρουσίασε μὲ μακρὺ μαῦρο γυαλιστερό ἀδιάβροχο, νὰ κρατᾶ...λευκὴ ἀνθοδέσμη, προκειμένου νὰ παντρέψει τὸ ζεῦγος τῶν ἐραστῶν."Ε, ἐδῶ, πιά, ρίξαμε τὸ γέλιο τῆς ζωῆς μας, ὅσο κι' ἂν δὲν ἄξιζε τέτοια γελοιοποίηση ὁ μικρὸς σὲ ἔκταση ἀλλὰ τόσο βαθύς σὲ περιεχόμενο ρόλος.

Τέλος, χάσαμε ὥρες στὸ Διαδίκτυο ἀναζητώντας τοὺς ὑποδυθέντες μικρότερους ρόλους: τοὺς Μέλοτ (τενόρο; βαρύτονο; ἔξοχο ἀπὸ κάθε ἀποψη), βοσκό, νέο ναύτη (τενόρους) καὶ πηδαλιούχο (βαρύτονο). Δυστυχῶς ἡ «Μέτ» εἶναι κάποτε ψηλομύτα σὲ κάτι τέτοια. (Αἴθουσα Τριάντη, 8.10.2016).
